

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

Guidelines for the Development of Green Tourism Route in Wang Yai Village, Nhongkungtubmah Sub-district, Wangsammor District, Udon Thani Province

รัมภาภัก ฤกษ์วีระวัฒนา

Rumpapak Luekveerawattana

สุจิตรา ริมดุสิต*

Suchitra Rimdusit

วิทยาลัยการจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Hospitality Industry Management,

Suan Sunandha Rajabhat University

*sujitar.su@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้าน 3 ธรรม คือ ธรรมะ อารยธรรม ธรรมชาติ หมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี และนำเสนอแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวโดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต การอภิปรายกลุ่ม โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และเก็บข้อมูลในช่วง กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2565 ณ แหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านวังใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี สามารถแยกได้เป็น 3 หมวด คือ ธรรมะ อารยธรรม ธรรมชาติ โดยหมวดธรรมะคือวัดต่าง ๆ รอบหมู่บ้านที่ยังต้องการการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในขณะที่ทรัพยากรหมวดอารยธรรม ธรรมชาตินั้นมีความพร้อมเหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการพัฒนา เช่น การปรับปรุงทัศนียภาพความร่มรื่นของพื้นที่ การเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

คำสำคัญ : การพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวสีเขียว หมู่บ้านวังใหญ่ อุดรธานี

Abstract

The purpose of this qualitative research was to study tourism resources in 3 categories: Dhamma (Buddhism), Civilization, and Nature in Wang Yai Village, Nhongkuntubmah Sub-district, Wangsammor District, Udon Thani Province, in order to present guidelines for the development of a green tourism initiative. The research instruments used were structured interviews, observations, group discussions, and data triangulation. Data was collected from February to May 2022 at tourism attractions in Wang Yai Village. The results showed that the tourism resources of Wang Yai Village can be divided into 3 categories: dhamma (Buddhism), civilization and nature. Dhamma consists of the temples around the village, which still need development to increase their potential for accommodating tourists. The Wang Yai Village civilization and nature have the potential to be developed into a green tourism route to attract tourists. Therefore, cooperation from the public and private sectors will be needed for development. Landscape improvement, diversity of tourism activities, and souvenir product development are needed to increase the effectiveness of tourism management in Wang Yai Village.

Keywords : development, green tourism route, Wang Yai village, Udon Thani

บทนำ

จังหวัดอุดรธานี มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายและมีชื่อเสียงในด้าน 3 ธรรมชาติคือ ธรรมชาติ อารยธรรม ธรรมชาติ เช่น อำเภอโนนสะอาด มีวัดถ้ำอินแปลง น้ำตกนาริน อำเภอกุมภวาปี มีทะเลบัวแดง พระธาตุเทพจินดาบ้านเดียม สวนลิง วัดกุมภวาปี อำเภอเมือง มีวัดป่าบ้านตาด สวนสาธารณะหนองประจักษ์ พิพิธภัณฑสถานเมืองอุดร ศูนย์วัฒนธรรมไทยจีน ศาลปู่ย่า โตสเพคทอรี่ อำเภอเพ็ญ มีพระธาตุนางเพ็ญ ศาลเจ้าปู่เมืองเพ็ญ ตลาดคนเดินอำเภอเพ็ญ ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว ด้วยจังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในเส้นทางรถไฟฟ้าความเร็วสูง โดยมี 4 อำเภอเป็นเส้นทางผ่านของรถไฟฟ้าความเร็วสูง โครงการรถไฟความเร็วสูง ระยะที่ 2 นครราชสีมา-หนองคาย โดยช่วงผ่านอุดรธานีมี 6 จุด ประกอบด้วยอำเภอโนนสะอาด 1 จุด อำเภอกุมภวาปี 3 จุด อำเภอเมือง 1 จุด อำเภอเพ็ญ 1 จุด (Tongyai Na Ayuthaya, 2020) ดังนั้นจังหวัดอุดรธานี จึงเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนได้สะดวก โดยจากงานวิจัยพบว่า จังหวัดอุดรธานี มีจุดแข็งที่แสดงถึงศักยภาพของจังหวัดคือ เป็นศูนย์กลางทางคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และจากงานวิจัยที่รวบรวมมาพบว่า จังหวัดอุดรธานีควรมีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรม มีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (Chairatana & Na Thalang, 2017) และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มและพฤติกรรม

ความต้องการของนักท่องเที่ยวในตลาดโลกโดยการท่องเที่ยวสีเขียว (Jang, 2020) จึงเป็นที่มาของคำถามของโครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. ค้นหาทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้าน 3 ธรรม คือ ธรรมะ อารยธรรม ธรรมชาติ หมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
2. นำเสนอแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี มีแนวความคิดและทฤษฎี ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยนำกระบวนการเชื่อมโยงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนถือเป็นจิ๊กซอว์ในกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว อาหาร ที่พัก ของที่ระลึก กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งแต่ละชุมชนไม่ต้องมีครบทุกอย่างแต่สามารถมีกระบวนการเชื่อมโยงกัน เพื่อเติมเต็มการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์ร่วมกันได้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ซึ่งทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตามที่ Research and Development Coordination Project (1997) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนว่าหมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานความคิดว่า ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการประกอบอาชีพและผลิตภัณฑ์ของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อความยั่งยืน ซึ่งองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ (Suansri, 2003) เช่นเดียวกับ Wasee (2016) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นหัวใจของเรื่องเศรษฐกิจฐานราก เพราะทุกเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ล้วนมีความเชื่อมโยงเข้าสู่เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ทั้งสิ้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นช่องทางสำคัญในการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มั่นคงได้

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบบูรณาการ ดำเนินการไปภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นการผสมผสานการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมทั้ง 3 มิติ (Research and Development Coordination Project, 1997; Sarobol, 2003) ทั้งนี้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน และมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้วยการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว แนวคิดที่อยู่ภายใต้ตรรกะและขอบเขตของแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (เชิงเนื้อหา) และแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (เชิงภาคอุตสาหกรรม) โดยเน้นที่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในภาคการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษา และสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อม 1) Green Heart เที่ยวด้วยใจคิดเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม 2) Green Logistics เที่ยวใกล้-ไกล เลือกใช้พลังงาน (พาหนะ) สะอาด 3) Green Attraction จัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความยั่งยืน 4) Green Activity เลือกกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) Green Community เที่ยวอย่างรู้คุณค่า รักษาเอกลักษณ์ชุมชน 6) Green Service จัดการธุรกิจ ตระหนักคิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 7) Green Plus จิตอาสา พาโลกสดใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม (MOTS, 2017) ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวสีเขียวเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้รู้คุณค่าและปลูกจิตสำนึกในการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Benjachaya, 2006) องค์การท่องเที่ยวโลกได้ประมาณการณ์ไว้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกเองนั้นก็มีส่วนในเรื่องนี้ เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่ชั้นบรรยากาศเป็นอันมาก ซึ่งเกิดขึ้นจากการคมนาคมรวมถึงส่วนกิจกรรมท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ตระหนักถึงปัญหานี้เป็นอย่างดี จึงได้จัดทำโครงการและแผนงาน เพื่อให้ทุกภาคส่วนทั้งผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก รวมถึงการปฏิบัติในการลดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่น เมื่อผู้คนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกับโครงการที่เรียกว่า แนวคิด 7 Greens

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการวิจัยจากโครงการนี้ เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและหน่วยงานของรัฐ ในจังหวัดอุดรธานี ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น วัดและแหล่งธรรมชาติ สามารถนำองค์ความรู้ไปปรับและประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและส่งเสริมจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ประเภทประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ รวมถึงนำไปสู่การมีประสิทธิผลของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพรวมกับการวิจัยจากเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลด้านกายภาพของพื้นที่ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากพื้นที่จริง การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย โดยช่วงเวลาในเก็บข้อมูลคือเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2565 ณ หมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ประชากรและตัวอย่าง

เชิงคุณภาพ - ผู้ประกอบธุรกิจที่พัก กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการทางด้านท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่วัดในหมู่บ้าน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงนักท่องเที่ยวรวม 30 คน หรือสัมภาษณ์ไปจนกระทั่งได้ข้อมูลซ้ำ ๆ

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต การอภิปรายกลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกะตามหลักเหตุและผล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลักและการอภิปรายกลุ่ม และยืนยันความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า คือการใช้เครื่องมือ 3 วิธี และเก็บข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านวังใหญ่ ตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป

สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ สังเกต และอภิปรายกลุ่มนำมาวิเคราะห์และตีความพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้าน 3 ธรรม คือ ธรรมะ อารยธรรม ธรรมชาติ และแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี มีดังต่อไปนี้

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

หมู่บ้านวังใหญ่อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอวังสามหมอ 16 กิโลเมตร จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการอภิปรายกลุ่มพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวในหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี สามารถแยกได้เป็น 3 หมวด ดังนี้

1. หมวดธรรมะ คือ วัดวังใหญ่พัฒนาราม วัดถ้ำพุง วัดถ้ำสายบาตร วัดท่าพัก วัดธรรมมงคลวราราม วัดภูกะโล้น ส่วนใหญ่จะเป็นวัดป่าจึงมีความเรียบง่ายและบางวัดยังไม่มีประวัติที่แน่ชัดและยังไม่ขึ้นทะเบียนวัดกับทางสำนักพุทธศาสนาของจังหวัดอุดรธานี โดยแต่ละวัดจะมีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด เช่น พระพุทธรูป พระประธาน พระนอนในถ้ำ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน และชาวบ้านมักจะมาทำบุญ ปฏิบัติธรรมที่วัดเหล่านี้ เนื่องจากมีความเงียบสงบ งานประเพณีที่ทุกวัดจัด คืองานบุญผะเหวด โดยทางวัดยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว หากต้องการเดินทางมาเยี่ยมชมและควรมีการติดต่อล่วงหน้ากับทางวัด บางวัดจะมีสถานที่ที่ยังไม่พร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากเป็นวัดป่าจึงต้องการการปรับปรุงภูมิทัศน์จึงจะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

2. หมวดอารยธรรม พบว่า ชาวบ้านที่หมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี เป็นชาวบ้านชาวไทยเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท ชาวไทลาว จึงมีวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เป็นวัฒนธรรมอีสานและสอดแทรกด้วยวัฒนธรรมภูไท แต่งกายด้วยผ้าสีดามีผ้าพาดไหล่ ซึ่งอนุรักษ์ทั้งงานประเพณีที่ดั้งเดิมและความเป็นภูไทที่มีอยู่สูงมาก ชาวภูไท มีความเชื่อและพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมและความเชื่อในพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นในกิจกรรมต่าง ๆ ในรอบปี ประเพณีในรอบปี สำหรับประเพณีของหมู่บ้านวังใหญ่จะมีประเพณีหลัก ๆ 12 เดือนตามฮีตสิบสองของชาวอีสานโบราณนั้นประกอบด้วย การประกอบพิธีบุญเข้ากรรม การทำบุญคูณข้าว การทำบุญข้าวจี่ การทำบุญพระเวส ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีบุญบั้งไฟ การทำบุญบูชาบรรพบุรุษ การทำบุญเข้าพรรษา การทำบุญข้าวประดับดิน การทำบุญข้าวสาก การทำบุญออกพรรษา การทำบุญกองกฐิน ส่วนกลุ่มอาชีพที่พบคือ การทำปลาสาม การเพาะเห็ด การทำปลาร้า การปลูกผักปลอดสารพิษ การจักสานของผู้สูงอายุ การทำไม้กวาด การทอผ้ามัดหมี่ การดำกุง กลุ่มแพท่องเที่ยว การทำปลาแห้ง

3. **ธรรมชาติ** คือ อ่างเก็บน้ำลำพันชาด การล่องแพในอ่างเก็บน้ำ แพท่องเที่ยววังใหญ่ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรับบริการล่องแพ งบประมาณน้ำที่มีขนาดใหญ่ แพวังใหญ่นั่งสบายใจ แพนี้ตั้งตามชื่อตามหมู่บ้านที่ติดกับลำห้วยวังใหญ่ ลำห้วยแห่งนี้ถือเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีเขื่อนลำปาว และเขื่อนลำพันชาดน้อย ที่ชาวบ้านอาศัยน้ำในการเพาะปลูกทำไร่ทำสวน

กลุ่มอาชีพ

ชาวบ้านหมู่บ้านวังใหญ่มีจำนวน 119 ครัวเรือน ประชากร 447 คน เป็นชาย 232 คน หญิง 215 คน มีอาชีพหลักคือ การทำไร่ทำสวน ค้าขาย ประมง รับจ้าง ชาวบ้านหมู่บ้านวังใหญ่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพ 10 อาชีพ คือ การตกปลาและดำกุ้ง การทำปลาส้ม การเพาะเห็ด การทำปลาร้า การปลูกผักปลอดสารพิษ การจักสานผู้สูงอายุ การทำไม้กวาด การทอผ้ามัดหมี่ การทำปลาแห้ง โดยมีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนจำนวน 3 กลุ่มคือ กลุ่มการทอผ้ามัดหมี่ กลุ่มแพท่องเที่ยว และกลุ่มการทำปลาร้าที่มีการจดทะเบียนแต่หมดอายุแล้ว จะเห็นได้ว่าชาวบ้านที่นี่มีความสามัคคีและมีความช่วยเหลือกัน การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนและสร้างรายได้สู่ชุมชน กลุ่มอาชีพเหล่านี้ นอกจากเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านยังสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นอาชีพเสริม โดยนำมากิจกรรมทางการท่องเที่ยวสำหรับเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและชาวบ้านยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยสังเกตจากชาวบ้านร่วมกันแต่งกายแบบภูไทต้อนรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 การแต่งกายแบบภูไทของชาวบ้าน

ที่มา : Researcher

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มายังหมู่บ้านวังใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาล่องแพหรือมาทานอาหารบนแพท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติอันสวยงามและเจียบสงบของอ่างเก็บน้ำลำพันชาด โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 300-400 คนต่อสัปดาห์ การจัดการการท่องเที่ยวส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับ

ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านรวมทั้งลูกบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและมีการประชุมปรึกษาหารือในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้ง 10 กลุ่ม ผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีการทำเวทีประชาคมทุกเดือนเพื่อรับข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงทับม้า มีการรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน และช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น การดำเนินการการท่องเที่ยวภายในชุมชน การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของชาวบ้านที่ต้องการพัฒนาหมู่บ้านโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างงานและสร้างรายได้ให้ชุมชน

สิ่งอำนวยความสะดวก

ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวพอสมควร เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ ถังขยะ อินเทอร์เน็ต ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม จุดถ่ายรูป จุดชมวิว แต่ยังคงต้องการการพัฒนาเพื่อเพิ่มความร่มเย็นของพื้นที่ เช่น การปลูกต้นไม้ใหญ่เพิ่ม การจัดระเบียบที่จอดรถ ถนนที่ปลอดภัย การเพิ่มป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของพื้นที่ รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนของพื้นที่ เช่น การสื่อความหมายถึงสาเหตุที่ได้ตั้งชื่อว่าบ้านวังใหญ่ เพราะว่าบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ริมลำห้วยลำพันชาติและบริเวณนั้นก็เป็นที่ตั้งของลำห้วยลำพันชาติ กว้างและลึกที่สุดของลำห้วย และยังเป็นวังน้ำที่เป็นต้นกำเนิดของตำนานวังสามหมอดีด้วย เพราะเป็นวังน้ำที่กระเซ้ใหญ่หนีการตามล่ามากบดานอยู่ที่วังน้ำแห่งนี้และในที่สุดกระเซ้ ก็ถูกฆ่าตายโดยใช้หมอปราบกระเซ้ถึง 3 คน จึงปราบกระเซ้ได้ ชาวบ้านเรียกวังน้ำแห่งนี้ว่า “วังใหญ่” ดังนั้นบ้านที่ตั้งอยู่ริมวังน้ำแห่งนี้จึงเรียกว่า “บ้านวังใหญ่” มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ นอกจากนี้ ควรมีการเพิ่มจำนวนที่นั่งพักหรือโต๊ะและเก้าอี้สำหรับนักท่องเที่ยวในการชมวิวดูธรรมชาติ และเพิ่มการใช้เสื้อชูชีพสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการล่องแพในอ่างเก็บน้ำลำพันชาติ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำแม้ว่ากระแสน้ำจะไม่แรงหากแต่การใช้เสื้อชูชีพจะป้องกันอันตรายที่ไม่คาดคิดกับนักท่องเที่ยวเด็ก หรือนักท่องเที่ยวที่ว่ายน้ำไม่เป็นได้

ภาพที่ 2 นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมอ่างเก็บน้ำลำพันชาติ

ที่มา : Researcher

ภาพที่ 3 ที่จอดรถยังมีร่มเงาไม่มากนัก
ที่มา : Researcher

เครือข่ายการท่องเที่ยว

เครือข่ายในการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านวังใหญ่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงทับม้า สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอวังสามหมอ หน่วยงานท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีที่คอยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีธุรกิจอื่น ๆ เช่น กลุ่มอาชีพทั้ง 10 อาชีพในหมู่บ้านวังใหญ่ คือ กลุ่มการตกปลาและดำกึ่ง กลุ่มการทำปลาต้ม กลุ่มการเพาะเห็ด กลุ่มการทำปลาร้า กลุ่มการปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มการจัดสวนผู้สูงอายุ กลุ่มการทำไม้กวาด กลุ่มการทอผ้ามัดหมี่ กลุ่มการทำปลาแห้งธุรกิจที่พิกโฮมสเตย์ริมน้ำวังใหญ่ร้านอาหารต่างๆที่ร่วมมือกันในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และสามารถทำการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวสำหรับหมู่บ้านวังใหญ่ นอกจากนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านวังใหญ่มีความต้องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นอย่างมาก จากการที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือและยินดีต้อนรับผู้เข้ามาศึกษาวิจัย เพราะว่าจะสามารถทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวดีขึ้นได้ และมีความยินดีเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาจะทำให้การต้อนรับอย่างดี

การสื่อความหมาย

ชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านวังใหญ่ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา คือ การล่องแพวังใหญ่โดยนักท่องเที่ยวต้องการมาชื่นชมธรรมชาติของอ่างเก็บน้ำลำพันชาด

ภาพที่ 4 ธรรมชาติอ่างเก็บน้ำลำพันชาด
ที่มา : Researcher

นักท่องเที่ยวที่เดินทางส่วนใหญ่ยังไม่ทราบถึงกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน หากมีการทำการสื่อความหมายให้มากขึ้นจะเป็นการเพิ่มกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนได้มากขึ้น ทางหมู่บ้านอาจจะมีการเพิ่มบริการโดยมีไกด์หมู่บ้านหรือแจกโบรชัวร์เพื่อเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเยี่ยมชมได้เอง และควรมีแผ่นป้ายสื่อความหมายถึงประวัติและที่มาของชุมชน ป้ายบอกทิศทางเยี่ยมชมกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุงทับม้า อำเภอลำปาง จังหวัดอุตรดิตถ์ มี 3 หมวด คือ ธรรมชาติ อารยธรรม ธรรมชาติ สามารถนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวได้ คือ

ภาพที่ 5 เส้นทางท่องเที่ยวสีเขียว

- 1) ศาลาประชาคมหมู่บ้านวังใหญ่
- 2) กลุ่มจักสาน (ชะหม่อง) ภูไท
- 3) กลุ่มไม้กวาด
- 4) อ่างเก็บน้ำลำพันชาด
- 5) กลุ่มล่องแพ
- 6) กลุ่มปลาต้ม
- 7) กลุ่มปลาร้า
- 8) กลุ่มดำกุงตกปลาบ้านวังใหญ่
- 9) กลุ่มปลาเวียนแดดเดียว
- 10) โฮมสเตย์ริมน้ำวังใหญ่
- 11) กลุ่มเพาะเห็ด
- 12) แม่แดงก๋วยเตี๋ยวอาหารตามสั่ง
- 13) กลุ่มทอผ้ามัดหมี่

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุ้งทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

การจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านวังใหญ่จะเกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านในหมู่บ้านและมีการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการหมู่บ้านคือ ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อตัดสินใจและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการพัฒนาศูนย์บริการทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของหมู่บ้านเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียว โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ ถังขยะ อินเทอร์เน็ต และมีเครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มองค์กรของรัฐต่าง ๆ เช่น ททท. องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล วัด โรงเรียนและมหาวิทยาลัย ที่ช่วยสนับสนุนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียว โดยมีการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของ CBT ที่มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ (Suansri, 2003) และมีการเสริมการจัดการด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว โดยเน้นที่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในภาคการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษา และสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อมรวมถึงการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวสีเขียวในหมู่บ้านวังใหญ่มีการจัดการที่มีขอบเขตครอบคลุมถึงการท่องเที่ยวทุกประเภทกิจกรรมและองค์ประกอบในภาคการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่หมู่บ้านวังใหญ่ให้ความสำคัญกับมิติ ด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจเป็นหลัก (MOTS, 2017)

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวหมู่บ้านวังใหญ่ ตำบลหนองกุ้งทับม้า อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ควรร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหมู่บ้านวังใหญ่ในการจัดการสร้างเครือข่ายที่แบ่งผลประโยชน์ให้กระจายสู่ชุมชน ส่งเสริมและจัดการให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวในวงกว้างเพื่อเพิ่มฐานกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย และควรมีการสื่อความหมาย ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และธรรมชาติของชุมชนภูไทและไทลาว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นของพื้นที่ การส่งเสริมให้ผู้เยี่ยมเยือนและนักท่องเที่ยวคำนึงถึงและตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ธรรมชาติและเพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมและธรรมชาติ กับผู้เยี่ยมเยือนและนักท่องเที่ยว อันจะส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหมู่บ้านวังใหญ่ ควรคำนึงถึงปัจจัย ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพและโอกาสการเที่ยวซ้ำของผู้เยี่ยมเยือนหรือนักท่องเที่ยวในการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ หรือจัดการเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียว เพราะปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อระดับความคิดเห็นต่อมีผลสัมฤทธิ์ การจัดการของแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ความพึงพอใจต่อสถานที่และโอกาสจะกลับมาเที่ยวซ้ำ และควรส่งเสริมการขายของที่ระลึกที่ใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ พบว่า ปัญหาสำคัญที่สุดในการท่องเที่ยวสีเขียวคือ การบริหารจัดการภาครัฐด้านการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวแก่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวและได้เสนอแนวทางการท่องเที่ยวสีเขียว เช่น เชื่อมโยงการท่องเที่ยวสีเขียวในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ พัฒนามาตรฐานการ

ท่องเที่ยวสีเขียวให้สูงขึ้น เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่น พัฒนาข้อมูลสารสนเทศเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมถึงนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชน (Yonchayawong, 2022) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมเพื่อเป้าหมายสู่การเป็นเมืองเกษตรสีเขียวในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากที่สุดคือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และควรได้รับการสนับสนุนด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเอกสารประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวที่มีการระบุพิภพที่ตั้งและตัวอย่างกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว (Niemmanee & Bowornchokchai, 2017)

References

- Benjachaya, S. (2006). *Ecotourism, in the Course Materials “Community Forest Management and Forest Career Development” Fiscal Year 2006*. Royal Forest Development.
- Chairatana, P. & Na Thalang, C. (2017). Potential of Tourism Resources in Udon Thani. *Dusit Thani College Journal*, 11(2), 124–142.
- Jang, T. (2020). “Green Tourism” Concept Revealed: Eco-Friendly Tourism after COVID-19. <https://www.bltbangkok.com/news/24399/>
- Ministry of Tourism and Sports (MOTS). (2017). *Strategy for Promoting Green Tourism – 7 Greens (2017–2021)*. <https://7greens.tourismthailand.org>
- Niemmanee, T. & Bowornchokchai, K. (2017). *Guidelines for Agrotourism Development by the Participation to be the Green Agriculture City, Bang Khonthi District, Samut Songkhram Province*. Suan Sunandha Rajabhat University.
- Research and Development Coordination Project. (1997). *Community– Based Tourism: Concept and Experience*. Ming Muang Navarat Co., Ltd.
- Sarobol, S. (2003). *Community – Based Tourism Concept and Experience of the Northern Area*. Thailand Research Fund.
- Suansri, P. (2003). *Community Based Tourism Handbook*. Thailand Research Fund.
- Tongyai Na Ayuthaya, S. (2020). SRT Listens to High-Speed Rail Comments 2nd Time in Udon Thani. <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG201224194515145>
- Wasee, P. (2016). *Community Based Tourism*. <http://www.codi.or.th/index.php/publicrelations/news/14912-2016-07-15-11-12-40>
- Yonchayawong, P. (2022). Guidelines for the Development of Sustainable Green Tourism in Nakhon Chai Burin. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 16(1), 100–116.